

Ochrana přírody

Ke stažení 2000-2007 Úvodní stránka English Summary Autoři článků O časopisu Redakce časopisu Ochrana přírody Předplatné RSS

Podrobné vyhledávání v článcích

Úvodem

Z naší přírody

Péče o přírodu a krajinu

Právo v ochraně přírody

Výzkum a dokumentace

Zaměřeno na veřejnost

Mezinárodní ochrana přírody

Kulér-Zprávy, aktuality, zajímavosti

Kulér-Medailonky

Kulér-Nové právní předpisy

Kulér-Recenze

Kulér-Summary

Zprávy-Recenze

Fotografie z obálky

Zvláštní číslo

Rozhovor

Průřezové téma

Aktuality

Kulér

Kulér: Názozy a polemika

Názory a polemika

Z historie ochrany přírody

Aktuální číslo ke stažení

Ročníky

2022

2021

2020

2019

2018

2017

2016

2015

2014

2013

2012

2011

2010

2009

2008

Péče o přírodu a krajinu

Ochrana přírody 5/2021 — 28. 10. 2021 — Péče o přírodu a krajinu — Tištěná verze článku v pdf

Praktická zkušenost s pasteveckými psy

Autor: **František Groessl**

Vlci za humny

Naše organizace, Český svaz ochránců přírody Libosváry, mimo jiné činnosti přes 20 let udržuje pastvou ovcí, koz a jakú řadu biologicky cenných lokalit na Domažlicku a Tachovsku. S rostoucími obavami jsme tedy sledovali rychlé šíření vlků sousedním Německem. V roce 2018 byl potvrzen jejich trvalý výskyt i v oblastech naší působnosti. Nehodlali jsme dopustit, aby se naše zvířata ocitla na vlčím jideľníčku.

Pastevecký pes střeží stádo celoročně za jakéhokoli počasí. Foto František Groessl

Pokud bychom pásili na volno pod stálým dohledem pastevence, využili bychom svých bohatých zkušeností s honáckými psy. Ti jsou na rozdíl od těch pasteveckých velmi dobře ovladatelní, mohou aktivně na povely člověka manipulovat se stádem a zároveň jsou velmi dobrými a odvážnými hlídači (např. beauceron, briard, bouvier).

Z organizačních i ekonomických důvodů paseme v elektrických ohradnicích bez přítomnosti pastevice, pouze s pravidelnými každodenními kontrolami. Takže samostatně pracující pastevečtí psi jsou pro nás jediným vhodným řešením, jak maximalizovat účinnost preventivních „protivlčích“ opatření.

Výběr psů

Úkolem pasteveckých psů je stádo pouze doprovázet a hlídat, nikoli s ním manipulovat! Spolehlivého pasteveckého psa nekoupíte, musíte si ho vychovat a počítat s tím, že je 100% využitelný až po dosažení věku dvou až tří let. Navíc existuje poměrně značné riziko (až 50 %), že pes postrádá žádané vlohy nebo že se jeho výchova nezdaří.

Pastevečtí psi se stádem v Přírodní památce Veský mlýn v CHKO Český les. Foto František Groessl

Před třemi lety v ČR neexistoval žádný skutečný chov pracovních pasteveckých psů. Působili zde pouze chovatelé, kteří si ke psům pořídili několik ovcí nebo koz. Tudiž se stále jednalo o více méně rodinné psy, kteří se v lepším případě na dvorku potkávali se značné ohočenými a patřičně drzími ovciemi a kozami. O nějaké samostatné práci pasteveckých psů, neřkuli hlídání před vlky, nemohlo být v těchto případech ani řeči.

Řešili jsme, zda pořídít jednoho psa, nebo raději dva. Jedno štěně snáze přilne k ovcím, protože mu nic jiného nezbyde. Je ale vyšší riziko, že si s ovcemi bude hrát a častěji je honit, poněvadž se bude nudit. U dvou štěňat zase hrozí, že si k hlídáním zvířatům nevytvoří dostatečně pevný vztah, jelikož si navzájem vystačí. Mohou si však spolu hrát a zbytečně neruší ovce. Štěňata narozená ve stádě mají lepší startovní pozici. Nezažijí „kulturní šok“, neboť se nemusejí vyrovnávat s radikální změnou podmínek – minimální styk s lidmi a množství z jejich pohledu podivné se chovajících zvířat. Ale následná výchova je úplně stejná jako u štěňat z běžného chovu.

Rozhodovali jsme se i podle velikosti plemene – nechtěli jsme přilít velké psy, kteří by koukali přes námi používané elektrické síťe výšky 90 cm a přespřiliš tak děsili kolemjdoucí. Zvažovali jsme i délku srsti – čím kratší, tím jednodušší péče o ni. Na druhou stranu zvířata máme celoročně venku a paseme v oblastech s velkým výskytem bodavého hmyzu, tam delší srst je výhodou.

Slovenský čuvač a šarplaninský pastevecký pes splňovali naše požadavky a zároveň byli pro nás nejdostupnější. Čuvače jsme vybírali s vědomím, že již dávno nejsou pracovními, nýbrž společenskými psy. Štěňata narozená ve stádě nebyla k dispozici, takže jsme koupili dvě stejné stará štěňata z běžného chovu.

Těžké začátky

Rady, jak vychovat pasteveckého psa, jsou velmi rozmanité: od „odchovat štěně v rodině a brát je několikrát denně na vodítku k ovcím“ až po „hodit štěně do salaše a kromě krmení si ho nevsímat“. Protože potřebujeme samostatně pracující pastevecké psy, je zdaleka nejobtížnější vyřešit problém, jak má člověk takového psa vychovat, když s ním může trávit jen minimum času. Jinak by štěně dávalo přednost společnosti člověka před zvířaty, která má v budoucnu chránit.

Pečlivě jsme prostudovali všechny dostupné publikace o výchově pasteveckých psů. Zvolili jsme postup, který nám připadal logický. Štěňata jsme umístili do ohradky s několika zvědavými jehňaty. K dispozici měla budou, kam za nimi jehňata nemohla. Část ohradky jsme zastínilli, abychom štěňata a jehňata v letních vedrech motivovali trávit co nejméně času spolu. Ohrádka stála na pastvině se stádem ovcí s dalšími jehňaty. Jediný stín byl právě u ohradky, takže i tato zvířata chodila odpočívat ke štěňatům, byť oddělena ohradkou.

Jak štěňata rostla, postupně jsme měnili jehňata za dospělé klidné ovce, protože s jehňaty si štěňata stále více hrála jako se svými sourozenci. Pokud bychom to neřešili, podporovali bychom nevhodné chování (tahání za vlnu či uši a honění ovcí). Před dospělými ovci měla štěňata nejdrív respekt. V malé ohradce se štěňata samozřejmě nudila, takže i u nich časem zkoušela, co si mohou dovolit.

První týdný trávil štěňata s jehňaty v ohradce. Foto František Groessl

Od začátku jsme dění v ohradce a později ve stádě bedlivě a téměř neustále kontrolovali z dálky dalekohledem či kamerou umístěnou na ohradě. To proto, abychom nevázáli psy na sebe, ale zároveň měli přehled, co se děje. Po každém krmení si štěňata asi hodinu a půl hrála, teprve pak usnula a my se mohli vzdálit. Jakmile jsme pozorovali, že psi začínají mít navrch nad ovcemi, vyměnili jsme ovce za jiné.

Od čtvrtého měsíce jsme psy navykali na elektrický ohradník a vypouštěli na velkou pastvinu. Velmi pečlivě jsme dbali na to, aby psi el. ohradník absolutně respektovali a netestovali možnosti jeho překonání. Samozřejmě jsme je naučili chodit na vodítku, cestovat autem, strpět prohlídku veterinářem atd.

Postupně jsme přidávali další ovce a kozy. Některé se psů bály, jiné je proháněly. Štěňata zjišťovala, že některým zvířatům je dobré klidit se z cesty, naopak ta bázlivější chtěla pronásledovat. Tady jsme museli zasahovat a korigovat toto nevhodné chování. Štěňata si velmi oblíbila starého berana, kozla a několik ovcí, s nimiž navázala opravdové přátelství.

Pokud jsme nedokázali z organizačních nebo časových důvodů zajistit nepřetržitý vzdálený dohled, zavírali jsme psy do prostorné ohrady z el. sítě uvnitř pastviny. Tento čas jsme se snažili naprosto minimalizovat. Vodu pro zvířata i solné lizy jsme umísťovali nedaleko této ohrady, aby zvířata a psi byli alespoň ve vizuálním kontaktu. Nepřetržitý vzdálený dohled neznamená, že člověk stále číhá u ohrady s klením, že má na práci lepší věci, a čeká, co ti čoklové zase provedou. Prostě s ohledem na psi denní rytmus a počasí při každé volné chvíli jsme zbežné kontrolovali aktuální situaci na pastvině tak, aby o nás zvířata nevěděla. Za horkého počasí šlo o časovou investici asi 2 h denně, za psiho počasí mnohem vyšší (min. 4–5 h čistého času denně).

Ideální je velmi členitá pastvina, kde psi mají stále co na práci nebo ke zkoumání. Na takových typech pastvin jsme žádné problémy s nevhodným chováním psů neměli. Rovně, přehledně, a ještě k tomu malé pastviny jsou, co se týče výchovy pasteveckých psů, noční mýrou. Nuda je převít. V 90 % případů začal s nevhodným chováním čuvač Áres, někdy se šarplaninka Ursula nechala strhnout. Pokud začala Ursula, Áres se přidá vždy.

Nejdůležitější bylo a je včas rozpoznat začínající problémy. Pokud se hlídána zvířata pasou rozprostřená po pastvině, vše je O. K. Je-li však stádo v houfu nebo jsou po pastvině chomáčky vlny, znamená to, že psi zvířata honí nebo si s nimi pokoušejí hrát. Obojí je špatné a je nutné takové situace okamžitě řešit. Ovšem seřvat psy, které jste nechytili při činu, je nesmysl, kterým jen podkopete psi důvěru v člověka. Za naší přímé fyzické přítomnosti jsme řešili nahánění zvířat pouze 2x. Stačilo jen hlasem psy upozornit a bylo po problému. Osvědčilo se nám pozorovat stádo odněkud z úkrytu, aby o nás zvířata nevěděla. A hned jak psa napadlo, že něco vyvede, hlasitě tlesknout. Pes okamžitě všeho zanechal a šel hlídat. Pokud psi byli příliš rozvíjení několik dní po sobě, přestěhovali jsme celé stádo se psy na další pastvinu. V novém prostředí přišla zvířata na jiné myšlenky. Pokud bychom se řídili jen příručkami a zvířata, která se psů bojí nebo o ně psi mají „lovecký“ zájem, vyřazovali ze stáda, zbyli by nám ze 200 zvířat pouze 2 staří berani, kozel, 2 kozy a 3 ovce.

Používali jsme i elektrické výcvikové obojky, jež nám umožňovaly korigovat nevhodné psi chování na vzdálenosti přesahující 1 km, která povětšinou zaručovala, že psi o nás nebudou vědět. Samozřejmě jsme psy napřed s obojkou šetrně seznámili, až pak je použili v praxi. Kromě dvou případů stačil k přerušení nežádoucího chování zvukový signál. ALE! Tyto obojky patří jen do velmi zkušených rukou. Je důležitá důkladná znalost psiho chování a dokonalý přehled o dění na pastvině. Několikrát se nám stalo, že to, co z dálky vypadalo jako nahánění stáda, bylo v realu jinak. Např. pes běžel hlídat k plotu a shodou náhod před ním běžela zmatená ovce. Jestliže by pes byl potrestán v této chvíli, byla by to neopustitelná chyba. Nesprávným používáním těchto obojek se snadno ze psa stane neurotický psychopata, naprosto nevhodný k ochraně stáda. Takže výcvikové obojky nepatří do rukou cholerikům!

Podle literatury se často stává, že mladí nezkušení psi zabijí a sežerou čerstvě narozená mláďata. Áres s Ursou však narozená jehňata i kůzlata olizovali a adoptovali, pokud je matka nezahнала. Stávalo se, že mláďata chodila se psy, zkoušela od nich pít a vlastní matky ignorovala. Museli jsme proto čerstvě narozená mláďata nechat psy jen olízat a očichat a pak je i s matkou zavřít na několik dní do ohradky, aby měla jasnou, kdo je máma a kde je mléko. V současné době to už neřešíme. Ovce i kozy samy dbají na to, aby v prvních dnech mláďata psy nenásledovata. Když jsou starší a začínou je odkládat do škoček, klidně je svěří psům. Placenty necháváme psy sežrat, nelákají tak lišky a krkavce.

První setkání s vlky

Ačkoliv psům ještě nebyl ani rok, rozhodli jsme se je využít při strážení stáda v Českém lese. Mělo to své výhody. Psi se učili vyrovnat se se změnami (nové prostředí, jiné pastviny, přeprava na delší vzdálenosti), ale i nevýhody. Na vzdálených místech (až 45 km od základny) nebylo možné psy a stádo neustále kontrolovat dojížděním. Naštěstí panovala velká vedra, takže psi přes den dospávali u stáda a nebylo nutné na ně stále dohlížet. Od večera do rána (přp. dopoledne) na lokaltě někdo z nás pobýval, aby měl pod kontrolou psi chování a také mohl okamžitě zasáhnout, pokud by přišli vlci. Ti se skutečně několikrát u ohrady na Pleš objevili. Psi vzorně spolupracovali. Když vlci obcházeli ohradu každý z jedné strany, i psi se rozdělili a s hrozivým štěkotem je doprovázeli. Vše jsme sledovali z úkrytu, abychom mohli vlky odehnout, pokud by se pokusili psy napadnout. Jestliže by se tak stalo, mohli by mladí psi získat špatnou zkušenost (vlci by je donutili k ústupu nebo útěku) a tím pádem být coby hlídači stád v budoucnu nespolehliví.

Z počátku jsme z praktických důvodů stavěli stan na přenocování nedaleko ohrady. Tím jsme si psy trochu zklidili. Netrávil čas mezi ovcemi, ale poblíž stanu. Dokonce jej před ovcemi hlídali a nedovolovali jim se ke stanu přiblížit. Tak jsme přestěhovali stan mimo zorný úhel psů a krmili je na opačné straně ohrady. Dvě sezony v malém stanu byly pro nás velmi vyčerpávající. Proto jsme letos postavili pojízdný „mikro tinny house“, který, kromě nesrovnatelného pohodlí, má okna umožňující výhled do okolí. Člověk pak nemusí při každém psím poplachu vylézat ze stanu a zjišťovat, co se děje. Protože jsme si ověřili, že psi spolehlivě hlídají, není nutné ani při každé vlčí návštěvě vstávat. Jen postoucháme, jestli je stádo v klidu, a necháváme je na psech.

Každý pes je jiný

Oběma psům byly v roce 2021 tři roky. Áres je velmi pozorný a poměrně živelný, aktivně vyhledává společnost hlídáných zvířat, a i ta jej mají v oblíbě. Pokud by hlídal sám, nejsme si úplně jisti, že by před vlky neustoupil, kdyby překonali plot. Ursula je mnohem klidnější, k hlídáním zvířatům má rezervovanější vztah a ani ta její společnost členě nevyhledáváji. Ovšem při hlídání je naprosto nekompromisní a bez váhání by se s vlky pustila do přímého fyzického střetu, kdyby napadli stádo. Áres sleduje a odhání velké ptáky, klesne-li jejich letová hladina pod 25 m. Ursu střeží nezajímají, dokud nepřistanou na pastvině, jinak je však náruživý lovec. Na pastvinách loví hlodavce a, když má příležitost, plení ptačí hnízda. Áres loví zcela vyjimečně.

Pastevečtí psi v krajině

Abychom předcházeli konfliktům s neukázněnými turisty nerespektujícími výstražné cedule, v ohradách podél turisticky frekventovaných tras zavíráme přes den psy do ohradky na nejvzdálenějším konci pastviny a vypouštíme je jen na noc.

Před stavbou ohrad procházíme budoucí pastvou, abychom vyhnali částeleho zvěř. Ta se s psy nebáda a stádo velmi rychle zvykne a objevuje se u ohrad nejpozději třetí den. Záleho se stává, že si na smy hlídačci pasou jen 10 m od psa, který na ně štěká za sítě. Zvěř velmi rychle pochopí, že pes za plotem nepředstavuje riziko, a ignoruje ho.

Závěrem

I když občas ve zřtu čelovky vidáme psy, kteří pozorují dění ve stádě nebo obcházejí kolem ohrady, nemáme žádné útoky ani srážky. Pastevečtí psi jsou naše zdaleka nejennější a nejdražší zvířata. Ačkoliv jejich pořízení bylo z 80 % financováno z OPŽP, investovali jsme do nich obrovská množství času. S příchodem vlků, i kvůli pasteveckým psům, dramaticky narostla časová a organizační náročnost pastvy. U stáda hlídáného pasteveckými psy není možné využít na kontrolu zvířat a údržbu ohrad cizí lidi (dobrovolníky, jiné členy spolku). Psi jim nedovolí bez naší přítomnosti vstoupit do ohrady.

Pastevecké psy zatím přidáváme jen do stáda ovcí a koz ve velmi neohroženějších lokalitách. Pokud bude vlčích teritorií plýtvat a my budeme muset chránit všechna naše stáda (včetně skotu), budeme potřebovat min. 14 pasteveckých psů v aktivní službě. Taková situace by již přesahovala stávající finanční, personální i organizační kapacity naší organizace a přinutila by nás radikálně změnit systém pastvy.

